

Beskrivning av försökslokalerna i Simakserien

1861 Hörröd. 55°47'N

Här har vi endast återfunnit försökets detaljkarta (se bilaga 2)

1888 Kärleksallén. 55°35'N, 70 m ö.h.

Vi har varken funnit detaljkarta eller översiktskarta för detta försök. Förutom europeisk lärk ingår även Tamarack och Dahurisk lärk. Försöket mättes 20 år efter plantering. Europeisk lärk hade bäst överlevnad av de tre arterna och klart bättre höjdtillväxt än Tamarack. En proveniens av Dahurisk lärk hade god höjdtutveckling men mycket låg överlevnad. (Martinsson 1995). Åtta provenienser av Europeisk lärk ingår i proveniensförsöket; tre från Tatraberger, en från vardera Alperna, Sudeterna, Danmark, Tyskland samt Slovenien.

Höjdtutvecklingen är relativt jämn mellan provenienser, mellan 10–11,5 m 20 år efter plantering. Bäst totalproduktion (höjd × överlevnad) hade proveniens 115 Krvavec från Slovenien. Av de slovakiska provenienser från Tatraberger (nr 84, 85 och 87) har en sitt ursprung på betydligt högre höjd över havet (1 370 m ö.h.) jämfört med de två övriga (ca 800 m ö.h.). Dock föreligger ingen skillnad i höjdtutveckling mellan dessa. Den från högre höjd har dock en sämre överlevnad.

1868 Tönnersjöheden. 56°41'N, 100 m ö.h.

Försöket anlades 1961 men nedlades 1979 p.g.a. svåra frostsador och stormfällades 2005. Vi har inte hittat några data från försöket. Kartor finns i bilaga 2.

1866 Remningstorp. 58°28'N, 130 m ö.h.

Försöket planterades 1961 på en nedlagd åkermark. En resultatredovisning gjordes av Martinsson (1992). Ytan har ett gynnsamt, sydligt klimat, jämfört med de fyra nordliga i denna serie. Vid revisionen hösten 2012 (51 år efter plantering) mättes endast 8 provenienser. Försöket har gallrats hårt, idag återstår endast 240–280 stammar/ha för flertalet av de mätta provenienser. Bäst stamform har proveniensen från Danmark, nr 58 Nödebo och den skotska lärken, nr 64 Dunira vilka båda hade 100 % stammar av nöjaktig stamraket. Danska proveniensen Nödebo har i denna försöksserie utvecklats bra både på denna yta i Remningstorp och uppe i Västerbotten, där den överlevt väl och var en av de bästa kvalitetsmässigt. Proveniensen är relativt nordlig, Nödebo ligger vid 56:e breddgraden och detta kan vara en anledning till dess goda anpassning till svenska förhållanden.

Foto 1. Lärk i Remningstorp. Vid 54 års ålder är de högsta träden drygt 34 m och de grövsta har en stamvolym av nära 3 m³sk.

Skotsk lärk uppmärksammades redan av Schotte (1917) för dess goda stamform. Resultaten från Remningstorp stödjer Schottes iakttagelser. En något lägre tillväxt men bättre stamform är gemensamt för dessa två nordligare icke autoktona provenienser. Förklaringen kan vara bättre motståndskraft mot frost, på grund av en tidigare tillväxtavslutning på hösten. Detta sänker tillväxten något men förbättrar stamformen.

1867 Remningstorp. 58°28'N, 130 m ö.h.

Översiktskarta och detaljkarta presenteras i bilaga 2. Försöket finns delvis kvar men märkningen av parcellerna har försvunnit, vilket gör det nästan omöjligt att identifiera de olika provenienser. Vi har inte kunnat hitta några resultat från detta försök.

1891 Siljansfors 60°55'N, 400 m ö.h.

Slovakisk lärk från högre och lägre Tatraberger jämförs här mot alplärk och lärk från Sudeterna. Volymen per stam ligger mellan 0,43–0,57 m³sk för den slovakiska lärken. Planteringsförbandet på denna yta var 1 × 1 m. Rekommendationen vid anläggning av lärkbestånd är att ha ett förband på 2–2,5 m. Stamantalet är fortfarande högt i två av provenienser, 1 000–1 150 stammar/ha.

1892 Siljansfors 60°55'N, 400 m ö.h.

Försöket, som lades ned redan ett år efter plantering redovisas enbart med kartor (bilaga 2). Det var svåra sorkssador som gjorde att försöket lades ned. Idag finns inga spår efter försöket.

Foto 2. Ytan 1891 i Siljansfors. I slutet av oktober har vissa provenienser börjat få guldfärgade barr.

1893 Siljansfors 60°53'N, 260 m ö.h.

Ytan planterades 1968 och ligger i en bördig sluttning. En genomgående trend vid jämförelse mellan de 26 olika provenienserna är att provenienserna från Tatraberget, och Böhmen (Tjeckien) liksom ett fåtal av alprovenienserna har gått bäst. Två av blocken har lämnats ogallrade, vilket inte påverkat höjdtutvecklingen, dock har dessa ogallrade ytor drabbats av en omfattande stormfällning. Försöket visar på vikten av att gallra lärk tidigt för att undvika stormfällning.

1865 Haverövalen 62°30'N, 430 m ö.h.

Intressant försök med europeisk lärk i södra Norrlands inland. Ytan ligger på 430 m ö.h. på en svagt upphöjd ås. Tämligen mager mark med lingon och kråkbär som dominerande markvegetation. Rysk lärk har tidigare visat sig producera dåligt på sämre boniteter när den planteras i Sverige (Wiksten 1962, Martinsson 1995), medan europeisk lärk sägs ha lägre markkrav (Simak 1958). Den bästa proveniensen Cierny Vah har en övre höjd som är 5,5 m högre än rysk lärk. Jämförelsen mellan trädslagen störs tyvärr av att den ryska lärken är planterad två år senare än den europeiska. Enligt Simak (1958) skiljer sig den slovakiska lärken från Alp-lärken i det att den producerar väl även om ursprunget är från höga altituder. Proveniensen Cierny Vah

kommer från 1 100 meters höjd, men uppvisar i Haverövalen lika god höjdtillväxt som de från lägre höjd komna provenienserna nr 44 (650 m ö.h.) och 55 (360 m ö.h.). Dessutom verkar stamrakheten vara bättre hos provenienserna från högre höjd. Proveniensen Cierny Vah ingår även i 1944 års IUFRO-serie, en stor försöksserie med europeisk lärk där 56 provenienserna planterades på 14 lokaler i Central- och Nordeuropa, vilken har visat på en bra höjdtillväxt såväl i Centraleuropa som i norra Tyskland och södra Sverige (Giertych 1979).

1886 Skallsjön 63°29'N, 465 m ö.h.

Sex lärkartor finns representerade på denna yta; *Larix decidua*, *L. sukaczewii*, *L. sibirica*, *L. gmelinii* och de nordamerikanska *L. laricina* och *L. occidentalis*. Ytan ligger 465 m ö.h. på en plan ståndort, relativt finkornig jordtyp med lingon som dominerar fältskiktet. Vid inventeringen år 2011 mättes inte samtliga provenienserna. Nr 87 Strbske Pleso, 101 Lissjö, och 58 Nödebo är andra europeiska provenienserna som bör mätas vidare i framtiden.

En proveniens av *L. gmelinii*, *L. sibirica* och övriga provenienserna av *L. sukaczewii* har överlevt bra och bör också följas upp.

Foto 3. Rysk lärk i Skallsjön. Den 28 september har barrarna börjat gulna. Rysk lärk har klarat sig bra från frostsador, har bra stamform men något lägre tillväxt än den europeiska lärken.

Foto 4. Europeisk lärk i Skallsjön. Den 29 september är den europeiska lärkens barr fortfarande gröna. En förklaring till den goda tillväxten är att den växer länge under hösten, risken är dock att den drabbas av höstfroster.

Förvånansvärt nog är medeldiametern högre i Skallsjön än i HaverövalLEN och Siljansfors. En förklaring till den relativt låga medeldiametern i Siljansfors kan vara det täta planteringsförbandet (1 × 1 m). I Skallsjön och HaverövalLEN användes 2-m-förband. Ytan i Skallsjön gallrades 1987 vid 20 års ålder, vilket kan ha gynnat diameterutvecklingen här. Försöket i Skallsjön demonstrerar vikten av att följa ett försök under en längre tid. Till en början verkade rysk lärk överlägsen, men med åren har europeisk lärk kommit ifatt och förbi i tillväxt. Stamraketerna är dock klart bättre hos den ryska lärken. Endast den slovenska provenienserna har en stamform som kommer nära den ryska lärken. Ingen av de testade provenienserna av *Larix laricina* och *L. occidentalis* är väl anpassade till denna försökslokal.

1887 Hedmark 64°45'N, 470 m.ö.h.

Försöket planterades våren 1967 med provenienserna av *Larix decidua* (8 st.), *L. laricina* (10 st.), *L. sukaczewii* (3 st.) och *L. sibirica* (1 st.). I stort sett samma provenienserna som i Skallsjön ingår. På denna kärva försökslokal hade rysk lärk klart bäst överlevnad efter sju år. Bland de europeiska prove-

Foto 5. Stamformen på den europeiska lärken är klart sämre i Skallsjön jämfört med i HaverövalLEN och Siljansfors.

Foto 6. Europeisk lärk (proveniens Krvavec) på ytan i Hedmark.

nienserna var proveniens nr 58 Nödebo samt 115 Krvavec klart bäst. Dessa är också de europeiska provenienserna som idag har bäst stamform. Proveni-

enser från Tatrabergen och Sudet har däremot en dålig stamform. Temperaturen under sensommar/höst är troligen inte tillräcklig på ytan i Hedmark för en riktig mognad av årsskotten varvid de blir utsatta för frostsador. När träden väl vuxit förbi den största frostrisken verkar det dock som om tillväxten sätter fart. Flera europeiska provenienser hade vid den senaste mätningen vuxit förbi rysk lärk i höjd.

Försökslokalerna 1862–1864

Vi har inte hittat några uppgifter om dessa försökslokaler. De finns dock uppräknade i Martinsson & Winsa (1989).